

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА
ИФ
91/2014

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

бр. 07-00-101/2014-02 датум: 20. 6. 2014.

БОШЊАЧКО НАЦИОНАЛНО ВИЈЕЋЕ
Есад Џуџевић, председник

36300 НОВИ ПАЗАР
28. новембра б. б.

Поштовани господине Џуџевићу,

У прилогу Вам достављамо мишљење Поверенице за заштиту равноправности број 07-00-101/2014-02 од 27. маја 2014. године, донето на основу Ваше притужбе против ОШ „10. октобар“ у Пријепољу.

**ПОМОЋНИЦА ПОВЕРЕНИЦЕ ЗА
ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ**

Косана Бекер

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА

ИФ
91/2014

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

бр. 07-00-101/2014-02 датум: 27. 5. 2014.

МИШЉЕЊЕ

Бошњачко национално вијеће против Основне школе „10. октобар“ Доње Бабине у Пријепољу

1. ТОК ПОСТУПКА

1.1. Повереници за заштиту равноправности притужбом се 14. марта 2014. године обратило Бошњачко национално вијеће против ОШ „10. октобар“ Доње Бабине у Пријепољу. У притужби је наведено да ученицима бошњачке националности није дата могућност да се изјасне да ли желе да наставу похађају на босанском језику и да сада сви похађају наставу на српском језику.

1.2. Бошњачко национално вијеће је у притужби навело:

– да национална припадност ученика бошњачке националности представља основ дискриминације, јер је за ученике српске националности организована настава на српском језику у истим образовно-васпитним установама, у складу са законом;

– да не постоји никакво разумно оправдање засновано на закону да се не организује настава на босанском језику за ученике бошњачке националности, јер организовање одељења за наставу на босанском језику не изискује додатне материјалне трошкове, нити проширење просторних и кадровских капацитета образовно-васпитних установа, што је доказано праксом основних и средњих школа у Новом Пазару, Сјеници и Тутину, које су од 2. септембра 2013. године организовале наставу на босанском језику за све ученике чији су се родитељи изјаснили за такав модел наставе;

– да је Бошњачко национално вијеће са Министарством просвете, науке и технолошког развоја предузело низ мера у периоду од краја 2009. године до августа 2013. године, како би у школској 2013/2014 години у Новом Пазару, Тутину, Пријепољу и Сјеници отпочела настава на босанском језику;

- да су у наведеним местима од 1. априла до краја августа 2013. године, образовно-васпитне установе спровеле анкету на којој су се родитељи ученика изјаснили о језику наставе;
- да је припремна настава на босанском језику одржана у образовно-васпитним установама у Новом Пазару, Тутину и Сјеници у периоду од 21. фебруара до 7. јуна 2013. године;
- да је Министарство просвете, науке и технолошког развоја донело одговарајуће допуне правилника за наставу на босанском језику за основне школе и одобрило уџбенике за наставу на босанском језику у I и V разреду основне школе;
- да је министарство одобрило већину уџбеника за основне и средње школе које је штампала издавачка кућа „Klett“, као и увоз уџбеника из Босне и Херцеговине;
- да у ОШ „10. октобар“ Доње Бабине у Пријепољу није дата могућност родитељима и ученицима бошњачке националности да се изјасне о томе да ли желе да наставу похађају на босанском језику;
- да ученици бошњачке националности похађају наставу на српском језику.

1.3. У прилогу притужбе достављена је следећа документација: списак образовно-васпитних установа против којих је Бошњачко национално вијеће поднело притужбе Поверенику за заштиту равноправности; табеларни приказ резултата анкетања родитеља о моделу наставе у школској 2013/2014 години у Новом Пазару, Тутину, Сјеници и Пријепољу; образац за анкетање родитеља о моделу наставе у образовно-васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014 години; Програм припремне наставе на босанском језику за средње стручне школе у Новом Пазару, Сјеници, Тутину и Пријепољу (опис програма) број Р. бр. 856-04Б/2013 Бошњачког националног вијећа од 18. септембра 2013. године и допис Основној школи „10. октобар“ Доње Бабине у Пријепољу број Р. бр.550-046/2013 од 3. јула 2013. године.

1.4. Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чл. 35. ст. 4. и чл. 37. ст. 2. Закона о забрани дискриминације¹, па је у току поступка прибављено изјашњење ОШ „10. октобар“ Доње Бабине у Пријепољу.

1.5. У изјашњењу Небојше Трмчића, директора ОШ „10. октобар“ у Пријепољу, између осталог, наведено је:

- да у општини Пријепоље *„од давнина живе, поред грађана српске националности и грађани муслиманске/бошњачке и других националности, у потпуној равноправности, слози и узајамној солидарности“*;
- да се настава у ОШ „10. октобар“ Доње Бабине у Пријепољу изводи на српском језику, у складу са наставним планом и програмом које прописује Министарство просвете, науке и технолошког развоја и у складу са прописима који регулишу област образовања. Школа поступа по налозима и препорукама надлежног министарства са којим се консултује око свих спорних ситуација и питања;
- да је притужба Бошњачког националног вијећа потпуно неоснована и да садржи погрешне информације јер: 1) у школи нема ученика бошњачке националности, 2)

¹ „Сл. гласник РС“, бр. 22/09

у питању је сеоска школа удаљена 30 км од града и „бори[мо] се за опстанак“ и 3) челници Бошњачког националног вијећа нису долазили у школу како би добили потребне информације, „као што су ишли по осталим школама“;

– да у школи и локалној средини није било дискриминације и да су се на тим просторима одувек поштовали закони и обичаји.

2. ЧИЊЕНИЧНО СТАЊЕ

2.1. Неспорно је да у ОШ „10. октобар“ Доње Бабине у Пријепољу у току школске 2013/2014 године није извршено анкетирање ученика на којем језику желе да слушају наставу, као и да није организована настава на босанском језику.

2.2. Увидом у допис Бошњачког националног вијећа број Р. бр. 550-046/2013 од 3. јула 2013. године утврђено је да се Бошњачко национално вијеће обратило ОШ „10. октобар“ Доње Бабине у Пријепољу и напоменуло да је школа обавезна да приликом усвајања школског програма, уврсти Босански језик и књижевност као обавезни предмет и пропише да се образовно-васпитни рад у школи остварује и на босанском језику и латиничном писму.

3. МОТИВИ И РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ МИШЉЕЊА

3.1. Повереница за заштиту равноправности, приликом одлучивања у овом предмету, имала је у виду наводе из притужбе, изјашњење и антидискриминационе и друге домаће и међународне прописе.

Правни оквир

3.2. Повереник за заштиту равноправности је самосталан, независан и специјализован државни орган установљен Законом о забрани дискриминације са задатком да ради на сузбијању свих облика и видова дискриминације и остваривању равноправности у друштвеним односима. Надлежност Повереника за заштиту равноправности широко је одређена, у складу са међународним стандардима, како би се омогућило да делотворно и ефикасно остварује своју улогу. Једна од основних надлежности Повереника јесте да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима дискриминације и изриче законом утврђене мере. Поред тога, Повереник је овлашћен да предлаже поступак мирења, као и да покрене судске поступке за заштиту од дискриминације и подноси прекршајне пријаве због аката дискриминације прописаних антидискриминационим прописима. Повереник је, такође, овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације и да органима јавне власти препоручује мере за остваривање равноправности.²

3.3. Повереница за заштиту равноправности указује да је међународним и домаћим прописима одређено да је Република Србија у обавези да припадницима националних мањина омогући образовање и васпитање на свом језику или двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе.

² Члан 33. Закона о забрани дискриминације.

3.4. Потврђивањем Оквирне конвенције Савета Европе за заштиту националних мањина³ Република Србија се обавезала да ствара потребне услове како би припадници националних мањина очували и развијали своју културу и сачували неопходне елементе свог идентитета, наиме, религију, језик, традиције и културно наслеђе (чл. 5), као и да предузме мере у области образовања и истраживања како би се неговала култура, језик и вера националних мањина и већине (чл. 12).

3.5. Устав Републике Србије⁴ забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичног или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости, психичког или физичког инвалидитета.⁵ Даље, Устав Републике Србије гарантује припадницима националних мањина, поред осталог и право на школовање на свом језику у државним установама и установама аутономних покрајина.⁶

3.6. Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, тако што је дискриминација дефинисана као свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу и чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима. Одредбама чл. 4. Закона о забрани дискриминације прописано је да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, те да је свако дужан да поштује начело једнакости, односно, забрану дискриминације. Непосредна дискриминација постоји ако се лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства у истој или сличној ситуацији, било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај, или би могли бити стављени у неповољнији положај,⁷ а посредна дискриминација постоји ако се лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства ставља у неповољнији положај актом, радњом или пропуштањем које је привидно засновано на начелу једнакости и забрани дискриминације, осим ако је то оправдано законитим циљем, а средства за постизање тог циља су примерена и нужна.⁸

3.7. Законом о основама система образовања и васпитања забрањена је дискриминација,⁹ односно, активности којима се угрожавају, омаловажавају, дискриминишу или издвајају лица, односно групе лица, по основу: расне, националне, етничке, језичке, верске или полне припадности, физичких и психичких својстава, сметњи у развоју и инвалидитета, здравственог стања, узраста, социјалног и културног порекла, имовног стања, односно политичког опредељења и подстицање или неспречавање таквих активности, као и по другим основима утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације. Овај закон прописује да је дискриминација лица или групе лица свако непосредно или посредно, на отворен или прикривен начин, искључивање или

³ Закон о потврђивању оквирне конвенције за заштиту националних мањина („Сл. лист СРЈ - Међународни уговори“, бр. 6/98).

⁴ „Службени гласник РС“, бр. 98/06

⁵ Члан 21. Устава РС

⁶ Члан 79. Устава РС

⁷ Чл. 6. ЗЗД

⁸ Чл. 7. ЗЗД

⁹ Члан 44. ЗОСОВ („Сл. гласник РС“, бр. 72/09, 52/11 и 55/2013)

ограничавање права и слобода, неједнако поступање или пропуштање чињења, односно неоправдано прављење разлика повлађивањем или давањем првенства, док не сматра дискриминацијом посебне мере које су уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају.

3.8. Истим законом је прописано да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује на матерњем језику и изузетно може да се остварује и двојезично или на српском језику, у складу са посебним законом¹⁰. Даље, одредбама члана 76. прописано је да се основно и средње образовање и васпитање, специјалистичко и мајсторско образовање и други облици стручног образовања остварују на основу школског програма, који се доноси на основу наставног плана и програма, односно програма одређених облика стручног образовања, а да школски програм, између осталог, садржи и језик на коме се остварује програм, као и да школски програм доноси школски одбор, по правилу, сваке четврте године, у складу са наставним планом и програмом.

3.9. Законом о основном образовању и васпитању¹¹ прописано је да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, а да се за припаднике националне мањине остварује и на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика. Даље, прописано је да школа може да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно двојезично и за мање од 15 ученика уписаних у први разред, уз сагласност министарства надлежног за послове образовања, које даје сагласност по прибављеном мишљењу одговарајућег националног савета националне мањине. Такође, када се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, за ученике припаднике националне мањине, организује се настава језика националне мањине са елементима националне културе.

3.10. Одредбама Закона о о заштити права и слобода националних мањина¹² прописано је да припадници националних мањина имају право на васпитање и образовање на свом језику у институцијама предшколског, основног и средњег васпитања и образовања, да је држава дужна да створи услове за организовање образовања на језику националне мањине, а да је, док их не обезбеди, дужна да обезбеди двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе припадника националне мањине. Даље је прописано да се за остваривање овог права може прописати одређени минимални број ученика, с тим да тај број може бити мањи од минималног броја ученика који је законом прописан за обезбеђење одговарајућих облика наставе и образовања.

3.11. Стручним упутством о формирању одељења и начину финансирања у основним и средњим школама за школску 2013/2014 годину¹³ ближе је уређен начин формирања одељења и прописано је да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује на језику и писму националне мањине, односно, двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика, а да школа може да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно, двојезично и за мање од 15 ученика, уз сагласност министарства надлежног за образовање.

¹⁰ Члан 9.

¹¹ Члан 12. став 1, 2, 3. и 5 („Сл. гласник РС”, број 55/2013).

¹² „Сл. лист СРЈ”, број 11/2002, „Сл. лист СЦГ”, број 1/2003 – Уставна повеља и „Сл. гласник РС”, број 72/2009 – други закон, члан 13. ст. 1, 2 и 3.

¹³ Стручно упутство Министарства просвете, науке и технолошког развоја, бр. 601-00-40/2013-15 од 27. јуна 2013. године

Анализа навода притужбе и изјашњења са аспекта антидискриминационих прописа

3.12. Имајући у виду предмет ове притужбе, у конкретном случају потребно је утврдити да ли је ОШ „10. октобар“ Доње Бабине у Пријеполу извршила акт дискриминације ученика и ученица бошњачке националности пропуштањем да им омогући да се изјасне да ли желе да слушају наставу на босанском језику.

3.13. Повереница за заштиту равноправности ценила је наводе из изјашњења да ученици школе нису анкетирани на ком језику желе да слушају наставу јер „у школи нема ученика бошњачке националности“. Повереница изражава забринутост због оваквих навода директора школе, који су паушални и неутемељени, а уједно и контрадикторни осталим наводима из изјашњења. Наиме, у истом изјашњењу је наведено да у општини Пријеполје од „давнина живе“ и „грађани муслиманске/бошњачке и других националности“, што је довољно за претпоставку да у школи има ученика и ученица бошњачке националне припадности. При томе, треба имати у виду да је национална припадност лично својство о којем ученици школе нису дужни да се изјашњавају приликом уписа у школу, те школа не може поуздано располагати податком да нема ученика/ца бошњачке националне припадности. Из свега наведеног може се констатовати да се пропуштање школе да анкетира ученике/це првог и петог разреда да ли желе да слушају наставу на босанском језику, не може заснивати на паушалном тврђењу да у школи нема ученика бошњачке националности.

3.14. Иако је у изјашњењу наведено да се Бошњачко национално вијеће није обраћало школи, уз притужбу је достављен допис од 3. јула 2013. године, којим се Бошњачко национално вијеће обратило школи и указало да је школа обавезна да школским програмом одреди језик одвијања наставе. У складу са наставним планом и програмом који прописује надлежно министарство, школски одбор је овлашћен да донесе школски програм, који, између осталог садржи и језик на којем се програм остварује. Повереница за заштиту равноправности сматра да је обраћање савета националне мањине довољан показатељ да постоји интересовање и жеља да се настава слуша на босанском језику. Анкетирање ученика и ученица школе не би, само по себи, значило да би се испунили прописани услови за организовање наставе на језику националне мањине, али с обзиром да се школа налази у вишенационалној средини, Повереница је става да је школа била дужна да испита заинтересованост ученика. На овај начин би омогућила ученицима бошњачке националности да изразе свој став, што би школи био значајан извор информација у планирању школског програма. Поред тога, Законом о систему васпитања и образовања је прописано да када се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, за ученике припаднике националне мањине организује се настава језика националне мањине са елементима културе. Анкетирањем ученика о језику на којем се изводи настава, школа би дошла и до информација од значаја за предлагање изборних предмета.

3.15. Наводи из изјашњења да је ОШ „10. октобар“ Доње Бабине у Пријеполу сеоска школа, удаљена од града преко 30 км и да се „бори за опстанак“ нису релевантни у конкретном случају, јер се тиме не може оправдати одлука школе да не анкетира ученике о језику на којем желе да похађају наставу. Наиме, географски положај, величина и статус школе не утичу на обавезу школе да испита заинтересованост ученика/ца да похађају наставу на босанском језику.

3.16. Повереница за заштиту равноправности констатује да је у конкретном случају школа била дужна да испита заинтересованост ученика да слушају наставу на матерњем језику. Уколико би анкета показала да је број заинтересованих ученика 15, школа би била у обавези да образовно-васпитни рад организује и на језику и писму националне мањине. Чак и ако би број заинтересованих ученика био мањи од 15, школа има могућност да се обрати надлежном министарству и затражи сагласност за организовање наставе на босанском језику.

3.17. Повереница за заштиту равноправности констатује да је потребно унапредити положај националних мањина, и поред постојања доброг правног оквира и законом дефинисаних високих стандарда у заштити права и слобода припадника националних мањина. Право припадника националне мањине на образовање на матерњем језику, у склопу са другим мањинским правима, помаже очувању националног идентитета и спречавању асимилације припадника националне мањине. Истовремено, процес образовања и васпитања носи потенцијал јачања међусобног поштовања и разумевања различитих заједница унутар једног друштва. Право очувања колективног идентитета помоћу образовања на језику мањине, мора да буде уравнотежено са потребом интегрисања и учешћа у широј државној заједници. Циљ образовања и васпитања, поред стицања квалитетних знања и способности неопходних за лично остварење и активан рад и живот у заједници, јесте и поштовање равноправности, унапређивање толеранције и уважавање различитости.

3.18. Сагледавајући све чињенице и околности, Повереница за заштиту равноправности је мишљења да је у конкретном случају ОШ „10. октобар“ Доње Бабине у Пријепољу, поступила дискриминаторно када ученицима бошњачке националности није дала могућност да се изјасне да ли желе да слушају наставу на босанском језику. Повереница са жаљењем констатује да у конкретном случају није могуће отклонити последице дискриминаторног поступања, имајући у виду чињеницу да је школска година скоро завршена.

4. МИШЉЕЊЕ

Пропуштањем да акетира ученике и ученице школе да ли желе да похађају наставу на босанском језику, ОШ „10. октобар“ Доње Бабине у Пријепољу прекршила је одредбе Закона о забрани дискриминације.

5. ПРЕПОРУКА

Повереница за заштиту равноправности препоручује ОШ „10. октобар“ Доње Бабине у Пријепољу и директору Небојши Трмчићу, као одговорном лицу да:

5.1. За школску 2014/2015 спроведе анкету међу ученицима/цама, како би се утврдило да ли постоји потребан број деце заинтересованих да наставу похађају на босанском језику.

5.2. Предузме све потребне мере из своје надлежности, како би се организовала настава на босанском језику, уколико резултати анкете покажу да постоји потребан број заинтересованих ученика/ца за похађање наставе на босанском језику.

5.3. Да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крши антидискриминационе прописе.

Потребно је да ОШ „10. октобар“ Доње Бабине у Пријепољу обавести Повереницу за заштиту равноправности о поступању по овој препоруци, у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

Против овог мишљења са препоруком није допуштена жалба нити било које друго правно средство, јер се њиме не одлучује о правима и обавезама правних субјеката. Сагласно члану 40. Закона о забрани дискриминације, уколико ОШ „10. октобар“ Доње Бабине у Пријепољу не поступи по препоруци у року од 30 дана, биће донето решење о изрицању мере опомене, против којег није допуштена жалба, а за случај да ово решење не спроведе, Повереница за заштиту равноправности може о томе обавестити јавност преко средстава јавног информисања и на други погодан начин.

ПОВЕРЕНИЦА ЗА ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

др Невена Петрушић

Доставити:

- Бошњачко национално вијеће, Нови Пазар
- ОШ „10. октобра“, Доње Бабине у Пријепољу